

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine
Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova -

Preporuka CM/Rec (2007)17 Komiteta ministara o standardima i mehanizmima za ravnopravnost spolova upućena državama – članicama

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

Impressum:

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova -

Preporuka CM/Rec (2007)17 Komiteta ministara o standardima i mehanizmima za ravnopravnost spolova upućena državama – članicama

Izdavač: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine,
Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine

Urednica: Samra Filipović-Hadžiabdić

Obrada materijala: Adnan Kadribašić

Lektura: Midhat Efendira

Štampa: Cober d.o.o. Sarajevo

Tiraž: 200 primjeraka

Godina izdanja: 2009.

<p style="text-align: center;">Council of Europe</p> <p>Recommendation CM/Rec(2007)17 of the Committee of Ministers to member states on gender equality standards and mechanisms</p> <p><i>(Adopted by the Committee of Ministers on 21 November 2007 at the 1011th meeting of the Ministers' Deputies)</i></p>

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

SADRŽAJ

UVOD	Error! Bookmark not defined.
Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova u BiH.....	Error! Bookmark not defined.
A. OPĆI STANDARDI	12
1. Ravnopravnost spolova kao načelo ljudskih prava i odgovornost država	12
3. Posvećenost, transparentnost i odgovornost u ostvarivanju ravnopravnosti spolova	15
5. Usvajanje i efikasno sprovođenje zakona o ravnopravnosti spolova i integrisanje rodne perspektive u zakone iz svih oblasti.....	19
6. Ukidanje seksizma u jeziku i promoviranje jezika koji odražava načela ravnopravnosti spolova.....	20
B. STANDARDI U SPECIFIČNIM OBLASTIMA	22
1. Privatni i porodični život	23
2. Obrazovanje, nauka i kultura	26
3. Ekonomski život.....	29
4. Politički i javni život	32
5. Usklađivanje privatnog/porodičnog života sa poslovnim/javnim životom	34
6. Socijalna zaštita.....	37
7. Zdravlje, uključujući seksualna pitanja i pitanja reprodukcije	39
8. Mediji.....	42
9. Nasilje nad ženama	44
10. Trgovina ljudima	47
11. Konflikt i postkonfliktni period.....	50
12. Specifična situacija ugroženih grupa koje su izložene višestrukoj diskriminaciji.....	52
C. STRATEGIJE, MEHANIZMI I SREDSTVA ZA OSTVARIVANJE RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	55
1. Sprovođenje sveobuhvatnih strategija kao obaveza države u svojoj posvećenosti za ravnopravnost.....	55
2. Uspostavljanje i jačanje institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova.....	58
3. Razvoj studija i instrumenata u cilju sagledavanja položaja žena i muškaraca i mjerenje njegovog napretka	61
4. Uspostavljanje saradnje i partnerstva	63

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

Preporuka CM/Rec(2007)17 Komiteta ministara o standardima i mehanizmima za ravnopravnost spolova upućena državama – članicama

(usvojena od strane Komiteta ministara 21. novembra 2007. godine, na 1011. sjednici Zamjenika ministara)

Komitet ministara, pod uslovima člana 15. b Statuta Vijeća Evrope,

imajući u vidu da se ostvarivanje prava koja su navedena u Konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (ECHR) kao i njenim protokolima, zatim, prava u revidiranoj Evropskoj socijalnoj povelji, moraju osigurati bez diskriminacije po bilo kom osnovu kao npr. spol, te da Protokol br. 12 (ECHR) garantuje ostvarivanje svih prava kako se to navodi u zakonu bez diskriminacije kao npr. spol;

uzimajući u obzir i druge specifične instrumente kao npr. Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima;

podsjećajući na Deklaraciju o ravnopravnosti muškaraca i žena, koju je Komitet usvojio 16. novembra 1988., potvrđuje da je ravnopravnost žena i muškaraca osnovni princip ljudskih prava i *sine qua non* demokratije, te imperativ socijalne pravde;

podsjećajući na Deklaraciju o ravnopravnosti žena i muškaraca kao fundamentalni kriterijum demokratije koja je usvojena na 4. Evropskoj

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

ministarskoj konferenciji o ravnopravnosti između žena i muškaraca (Istambul, 13.-14. novembar 1997.) navodi da ostvarenje ravnopravnosti između žena i muškaraca jeste integralni dio procesa koji vodi ka istinskoj demokratiji, što se, kao preduslov učešća svih članova društva, žena i muškaraca, i u svim sferama javnog života, mora u potpunosti osigurati, te da demokratija mora biti svjesna i primjerena kada je riječ o različitosti spolova;

podsjčajući na rezoluciju o ostvarivanju ravnopravnosti spolova; izazov za ljudska prava i preduslov za ekonomski razvoj koja je usvojena na 6. Evropskoj ministarskoj konferenciji o ravnopravnosti žena i muškaraca (Štokholm, 8.-9. juni 2006.), navodi da jedan od glavnih ciljeva bilo kojeg demokratskog društva mora biti *de facto*ⁱⁱ ostvarivanje ravnopravnosti spolova, a da održivi ekonomski razvoj nije moguć bez potpunog učešća žena;

imajući u vidu da dodatak ovoj rezoluciji formuliše strategiju za ostvarivanje stvarne jednakosti spolova u svim sferama društva;

imajući u vidu Deklaraciju i Akcioni plan, usvojeni na Trećem samitu šefova država i vlada Vijeća Evrope (Varšava, 16.-17. maj 2005.), a u kojima su se države-članice izjasnile da je ravnopravna zastupljenost žena i muškaraca ključni element demokratije i time potvrdile svoju posvećenost u istinskom ostvarivanju stvarne jednakosti između žena i muškaraca;

podsjčajući na sve relevantne preporuke Komiteta ministara upućene državama-članicama Vijeća Evrope, a naročito na sljedeće: Preporuka

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

br. R (84) 17 o ravnopravnosti između žena i muškaraca u medijima; Preporuka br. R (85) 2 o pravnoj zaštiti protiv seksualne diskriminacije; Preporuka br. R (85) 4 o nasilju u porodici; Preporuka br. R (90) 4 o uklanjanju seksizma u jeziku; Preporuka br. R (96) 5 o usaglašavanju poslovnog i porodičnog života; Preporuka br. R (98) 14 o uključivanju oba spola u normalne životne tokove; Preporuka br. R (2000) 11 o djelovanju protiv trgovine ljudima za potrebe seksualnog izrabljivanja; Preporuka br. R (2002) 5 o zaštiti žena protiv nasilja; i Preporuka Rec. (2003) 3 o jednakoj zastupljenosti žena i muškaraca u političkom i javnom donošenju odluka;

imajući u vidu da Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (UDHR) proglašava da su svi ljudi rođeni slobodni sa jednakim dostojanstvom i pravima te da su svakome dostupna sva prava i slobode navedene ovom Deklaracijom, bez obzira bilo koje vrste, uključujući i spolne razlike;

imajući u vidu da države članice Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR), i Međunarodnog sporazuma o civilnim i političkim pravima (ICCPR) imaju obavezu da osiguraju jednaka prava za žene i muškarce u cilju ostvarivanja svih ekonomskih, društvenih, kulturnih, građanskih i političkih prava navedenih u ovim sporazumima;

uzmajući u obzir i određene specifične instrumente kao što su nadležni sporazumi Međunarodne organizacije rada (ILO);

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

imajući u vidu da države članice Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) osuđuju tu diskriminaciju u svim oblicima, te se slažu da će putem svih odgovarajućih sredstava neodložno težiti ka politici ukidanja svih oblika diskriminacije nad ženama, kao i ostvarivanju materijalne ravnopravnosti među polovima;

imajući u vidu da Pekinška deklaracija i Platforma za djelovanje usvojene na 4. Svjetskoj konferenciji Ujedinjenih nacija o ženama, potvrđuju ljudska prava žena i djevojčica kao integralni, neotuđivi i nedjeljivi dio univerzalnih ljudskih prava, te da napredak žena i ostvarivanje jednakosti između žena i muškaraca jesu pitanje ljudskih prava i uslov za postizanje socijalne pravde i stoga se ne trebaju posmatrati izolovano kao žensko pitanje; podsjećajući da cilj Pekinške platforme za djelovanje jeste promoviranje i zaštita potpunog ostvarivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda svih žena tokom života te je u tom cilju identificirano 12 kritičnih oblasti za koje se odredilo strateško djelovanje koje treba poduzeti;

podsjećajući na cjelokupni izvještaj Ad hoc komiteta sa 23. specijalnog sastanka Generalne skupštine Ujedinjenih nacija (Peking + 5 političkih deklaracija i ishodišni dokument) kao i na političku deklaraciju sa 49. sastanka UN-ove Komisije o statusu žena održane u martu 2005 (Peking, +10), izvršena je revizija i procjena napretka i poteškoća, kao i trenutnih izazova koji su identificirani sprovođenjem Platforme za djelovanje: potvrđeno je da ciljevi i obaveze utvrđeni Platformom za djelovanje nisu u potpunosti implementirani i ostvareni te je dogovoreno da se sve buduće akcije i inicijative trebaju poduzeti u cilju

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

prevazilaženja prepreka, te da se ostvari potpuna i ubrzana implementacija Platforme za djelovanje na svim nivoima i u svim oblastima;

imajući u vidu ciljeve Milenijumskih razvojnih ciljeva Ujedinjenih nacija usvojeni na Milenijumskom samitu 2000. godine, koji na ravnopravnost spolova gleda kao na fundamentalne i zajedničke ciljeve i kao preduslov za ostvarivanje svih ostalih ciljeva, te na rezoluciju koju je usvojila Genralna skupština Ujedinjenih nacija na Svjetskom samitu 2005. godine, koji je uslijedio kao ishod Milenijumskog samita a kojim se potvrdilo da ravnopravnost spolova, promoviranje i zaštita svih ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve ljude su bitne za napredak, mir i sigurnost, te da napredak žena jeste napredak svih nas;

podsjecajući na specifične odredbe o spolovima Ugovora o osnivanju Evropske zajednice (Ugovor EZ), koje su uvedene Amsterdamskim sporazumom, kao i relevantne odredbe, direktive, odluke, preporuke i rezolucije u ovoj oblasti;

smatrajući da, iako je načelo ravnopravnosti spolova naširoko prihvaćeno a većina zemalja preduzela određene mjere, jaz između načela i prakse još uvijek postoji, između *de jure*ⁱⁱⁱ ravnopravnosti i *de facto* ravnopravnosti;

takođe smatrajući da, u cilju prevazilaženja ovog jaza, vrijeme je da se ne samo postave standardi nego da se osigura i njihovo sprovođenje, što pogoduje efikasnom ostvarenju stvarne ravnopravnosti spolova,

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

uključujući redovne nadzore i procjene tih procesa;

s druge strane, uzimajući u obzir specifičnu prirodu diskriminacije žena, sa svojim strukturalnim i horizontalnim karakterom koji prodiru u sve kulture i zajednice, sve sektore, nivoe, područja i životne tokove, te potreba da se takvi vidovi diskriminacije predstave na jedan sistematičan i razumljiv način u cilju ostvarivanja potpune i stvarne ravnopravnosti spolova;

smatrajući, u tom pogledu, da vlade trebaju podsticati poštivanje i potpuno sprovođenje načela o ravnopravnosti spolova takođe i putem nezavisnih tijela (fizička lica ili preduzeća, medijske organizacije, autonomne akademske ustanove, i dr.), te promovirati proaktivne mjere o ravnopravnosti spolova i kreiranje opće klime koja će pogodovati ostvarivanju ovog cilja,

predlaže da vlade država-članica preuzmu ili osnaže neophodne mjere u cilju sprovođenja ravnopravnosti spolova u praksi, u potpunosti uzimajući u obzir sljedeća načela i standarde:

A. OPĆI STANDARDI

1. Ravnopravnost spolova kao načelo ljudskih prava i odgovornost država

1. Ravnopravnost spolova jeste načelo ljudskih prava a ljudska prava žena predstavljaju neotuđivi, integralni i nedjeljivi dio univerzalnih ljudskih prava. Ravnopravnost spolova je takođe zahtjev u smislu ostvarenja socijalne pravde te je *sine qua non* demokratije.

2. Prihvatanje ovih načela ne samo da nagovještava ukidanje svih vidova diskriminacije – legalni vid ili bilo koji drugi, a po osnovu spola – nego i ispunjavanje i drugih zahtjeva koje treba posmatrati kao kvalitetne pokazatelje političke volje u smislu ostvarenja stvarne ravnopravnosti spolova, odnosno *de facto* ravnopravnosti.

3. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. da se politika jedankopravnosti spolova treba razraditi i uključiti u cjelokupni okvir zaštite i promoviranja ljudskih prava, pa čak i ako se specifični programi i odgovorne ustanove traže u određenim oblastima;

ii. da se ne prihvata niti toleriše nitijedna kulturna tradicija ili društveni običaji koji naročito negativno utiču na ostvarivanje ljudskih prava žena i djevojčica ili njihovog ljudskog dostojanstva. Mjere u cilju

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

odstranjivanja ovakvih tradicija i običaja dopunit će se prikladnim mjerama koje za cilj imaju ispunjavanje konkretnih zahtjeva žena;

iii. da se niko ne može pozvati na bilo kakve društvene, ekonomske ili političke okolnosti u cilju uskraćivanja ili neispunjenja zahtjeva o jedankopravnosti spolova ili ostvarivanju ljudskih prava žena;

iv. da se globalna priroda i horizontalni karakter ciljeva ravnopravnosti spolova obznanе te da se iste sprovede putem sveobuhvatnih akcionih planova i programa koji obuhvataju različite oblasti i nivoe vlasti, kao i da se pomno prate i procjenjuju;

v. da se programima, projektima i inicijativama za ostvarivanje ravnopravnosti spolova i osnaživanja žena dodjele adekvatni ljudski i finansijski resursi, te da se rodno budžetiranje koristi unutar svih programa u svim oblastima kao neophodno sredstvo koje će osigurati poštivanje načela ravnopravnosti spolova u smislu raspodjele i dodjele resursa;

vi. da se odvojeni rodni podaci i statistike iz svih oblasti, a tiču se svih političkih oblasti i programa, redovno prikupljaju i analiziraju kao neophodna sredstva u cilju praćenju napretka na putu ka ostvarivanju stvarne ravnopravnosti spolova.

2. Ravnopravnost spolova kao briga i odgovornost društva u cjelini

4. Ravnopravnost spolova na predstavlja samo pitanje žena nego se tiče i muškaraca kao i društva u cjelini. Osim što predstavlja zahtjev za demokratiju i socijalnu pravdu, ravnopravnost spolova predstavlja takođe i javno dobro koje pojedincu omogućuje društvenu, političku i ekonomsku korist, te društvu u cjelini.

5. Čak i ako vlade imaju primarnu odgovornost, a naročito u smislu promoviranja ravnopravnosti spolova i osnaživanju žena, svi ostali društveni faktori, javni i privatni, i svi sektori kulturnog, ekonomskog, društvenog i političkog života takođe su odgovorni te se moraju uključiti u nastojanja i ostvarivanje ravnopravnosti spolova kao zajedničke odgovornosti, te se uključiti u proces neophodnih društvenih i kulturnih promjena.

6. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. redovnu procjenu relativnog procenta žena i muškaraca u rukovodećim tijelima na svim organizacionim i funkcionalnim nivoima društva, uključujući rukovodeća tijela političkih i administrativnih ustanova te organizacije građanskih društava (političke stranke, socijalni partneri, omladinske organizacije, akademske institucije, organizacije u privatnom sektoru, itd.);

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

ii. postojanje mandatnih/dobrovoljnih planova o ravnopravnosti spolova unutar političkih i administrativnih ustanova i organizacija građanskih društava, uključujući i organizacije u privatnom sektoru, zatim, usvajanje normi/smjernica ka ostvarenju ravnopravnog učešća žena i muškaraca u rukovodećim tijelima, uključujući ciljeve i vremenske okvire sprovođenja;

iii. postojanje i podrška istraživanjima i analitičkim studijama o političkom učešću žene na raznim nivoima pomenutih ustanova i organizacija uključujući i nivo donošenja odluka, te barijerama koje sprečavaju ženama pristup svim nivoima na kojima se donose odluke, radi efikasne strategije promoviranja njihovog učešća;

3. Posvećenost, transparentnost i odgovornost u ostvarivanju ravnopravnosti spolova

7. Zato što je ravnopravnost spolova zahtjev demokratije i ljudskih prava, vlade država-članica imaju jasnu i neodložnu obavezu da odstrane diskriminaciju te ostvare ravnopravnost spolova. Posvećenost i transparentnost u smislu usvajanja, sprovođenja i procjene politike ravnopravnosti spolova jesu zahtjevi koje vlade moraju slijediti, takođe moraju biti odgovorni u pogledu rezultata pomenute politike.

8. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. jasnu definiciju i razumijevanje problema i nedostataka koji se,

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

uprkos normama o jednakosti i učinjenim naporima, koje su prisutne u životu žena, utičući na napredak ostvarivanja ravnopravnosti spolova;

ii. uspostavljanje ciljeva i vremenskih okvira za efikasno sprovođenje plana o ravnopravnosti spolova te programa u svim relevantnim javnim političkim oblastima;

iii. usvajanje i korištenje jasnih pokazatelja, kako onih kvantitativnih tako i kvalitativnih, kako bi se ocijenili rezultati i postignuti napredak;

iv. stvaranje i jačanje mehanizama za praćenje, kako na centralizovanom tako i na decentralizovanom nivou, kako bi se težilo procesu uspostave ravnopravnosti spolova;

v. redovno izvještavanje parlamenta o postignutom napretku i preprekama na koje se naišlo;

vi. redovna procjena napretka na svim nivoima sprovođenja politike ravnopravnosti spolova;

vii. uspostavljanje formalnih struktura, mehanizama za saradnju i drugih veza sa organizacijama građanskih društava koje rade na promoviranju ljudskih prava i ravnopravnosti spolova;

viii. uspostavljanje redovnih komunikacijskih kanala sa medijima kako bi se omogućio učestali protok informacija o pitanjima ravnopravnosti spolova te o programima i napretku u toj oblasti;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

ix. usvajanje metodologije za sprovođenje strategije rodnog uključivanja u tokove života uključujući rodno budžetiranje, analizu po osnovu rodova/rodnu procjenu uticaja, unakrsnu provjeru tamo gdje je neophodna, različite rodne podatke ili podatke o spolovima sa statističkim prikazom socio-ekonomskih ili drugih relevantnih uvjeta;

4. Ratificiranje relevantnih sporazuma i sprovođenje svih relevantnih međunarodnih pravnih instrumenata

9. Međunarodni pravni instrumenti o općim ljudskim pravima, a naročito o potpunom ostvarivanju ljudskih prava žena i djevojčica jesu fundamentalni i autoritativni osnov i okvir svake državne politike kako bi se odstranila diskriminacija spolova i promovirala ravnopravnost spolova. Ovo ratificiranje je prvi odlučan korak ka ciljevima čije se sprovođenje mora sasvim osigurati, konstantno pratiti i ocjenjivati.

10. Fundamentalni međunarodni instrumenti u ovom pogledu mogu biti opće prirode, kao ICESCR i ICCPR, u kojima se članom 3 priznaje da žene i muškarci imaju jednaka prava nevedena ovim sporazumima; ECHR i revidirana Evropska socijalna povelja koje imaju slične odredbe: prva u članu 14, a druga u članu E; Protokol br. 12 ECHR-a, koji slijedi isto načelo i nalaže zaštitu svih zakonskih prava. Revidirana Evropska socijalna povelja propisuje hitnu zabranu diskriminacije spolova u pogledu zaposlenja i zanimanja.

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

11. Drugi instrumenti, osim glavnih i zajedničkih odredbi, u cijelom tekstu ističu načelo nediskriminacije spolova/ravnopravnosti spolova na sistematičan način, što je slučaj sa Konvencijom Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima.

12. Konačno, drugi instrumenti kao što su CEDAW, iako obuhvaćeni osnovnim ciljem, naročito se odnose na diskriminaciju žena i na ostvarenje stvarne ravnopravnosti spolova u oblastima po osnovu zajedničkih odredbi, kao u članovima od 1 do 5 CEDAW-a.

13. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. neupitno ratificiranje svih relevantnih instrumenata koji nalažu ukidanje svih oblika diskriminacije žena ili se temelje na spolu, ostvarenju ravnopravnosti spolova i ubrzanom eliminiranju svih vrsta predrasuda i rezervi tamo gdje su uočene i postoje;

ii. izvršenje, tamo gdje je neophodno, relevantnih internih procedura u provođenju odredbi o međunarodnim pravnim instrumentima, što uključuje donošenje i usvajanje svih neophodnih državnih uredbi i mjera;

iii. redovno praćenje i analizu sprovođenja međunarodnih obaveza na državnom nivou;

iv. blagovremeno izvještavanje o sprovođenju međunarodnih pravnih instrumenata;

5. Usvajanje i efikasno sprovođenje zakona o ravnopravnosti spolova i integrisanje rodne perspektive u zakone iz svih oblasti

14. Državni zakon o ravnopravnosti spolova jeste neophodna osnova za efikasne političke mjere kako bi se promovirala ravnopravnosti spolova i odstranila diskriminacija po osnovu spola, kao i osnovno sredstvo za podizanje savijesti o ravnopravnosti spolova. Vlade trebaju dati prioritet razvoju, usvajanju, i sprovođenju efikasnog državnog zakona o ravnopravnosti spolova i integraciji rodne perspektive na svim nivoima vlasti, kako u zakonu tako i u politici.

15. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

- i. uključivanje načela nediskriminacije po osnovu spola kao i načela ravnopravnosti žena i muškaraca u državni ustav ili neke druge fundamentalne zakone;
- ii. usvajanje/postojanje zakona o zabrani diskriminacije spolova u svim sferama života i rada, te uspostavljanje *de jure* ravnopravnost spolova uključujući efikasne sankcije u slučaju kršenja ovog zakona;
- iii. usvajanje/postojanje zakona koji će omogućiti upotrebu pozitivnog djelovanja/privremenih specijalnih mjera kako bi se prevazišli efekti strukturalne i historijske diskriminacije te ubrzalo ostvarenje *de facto* ravnopravnosti spolova;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

iv. usvajanje/postojanje mehanizma za redovno i sistematsko kritičko razmatranje svih unutrašnjih zakona kako bi se osiguralo da se ne usvoji nikakva direktna ili indirektna diskriminatorsna odredba po osnovu spola ili da je ima u postojećim zakonima;

v. uspostavljanje/postojanje specijaliziranih institucionalnih mehanizama za provođenje zakona o ravnopravnosti spolova;

vi. uspostavljanje/postojanje institucionalnih mehanizama kojima je povjereno da primaju žalbe od strane pojedinaca i grupa u vezi sa navodnim kršenjem odredbi o ravnopravnosti spolova. Podnošenje žalbi ovim mehanizmima što može rezultirati i naknadnim mišljenjem, ne smiju onemogućiti intervenciju suda.

vii. usvajanje/postojanje i sprovođenje smjernica o uključenju rodne perspektive u donošenje nacrta zakona, te u kreiranju politike u svim oblastima

6. Ukidanje seksizma u jeziku i promoviranje jezika koji odražava načela ravnopravnosti spolova

16. Jezik ima fundamentalnu ulogu u formiranju društvenog identiteta pojedinca te je u interakciji sa društvenim normama i kulturom. Upotreba jezika u kojem se zastupljenost, jednak status i uloga žene i muškarca u društvu jednako tretira sa istim dostojanstvom, jeste bitan aspekt ravnopravnosti spolova i put ka ostvarenju stvarne ravnopravnosti.

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

17. Djelovanje država članica se mora usmjeriti ka promoviranju upotrebe jezika koji u sebi ne sadrži seksizme, naročito u javnom sektoru, na svim nivoima i vidovima obrazovanja i u medijima.

18. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. usvajanje/postojanje sprovođenja normi koje nameću obavezu da se u javnom sektoru ne koriste seksizmi u jeziku, službenim dokumentima, a naročito u pravnim tekstovima, načelnim dokumentima politike, programima, formularima i upitnicima;

ii. postojanje institucija za ravnopravnost spolova sa jasno određenim mandatom i kao drugih relevantnih institucija u cilju praćenja ostvarenja načela i zabrane upotrebe seksizama u jeziku;

iii. postojanje/promoviranje rodnih istraživanja u jeziku koji se naročito se koriste u oblasti informiranja, uključujući i jezik u medijima i obrazovanju;

iv. postojanje inicijativa za ukidanje diskriminatornih izraza koji ženu i muškarca opisuju prema njihovom fizičkom izgledu ili prema kvalitetima i rodnim ulogama u zavisnosti od spola.

B. STANDARDI U SPECIFIČNIM OBLASTIMA

19. Postizanje stvarne ravnopravnosti zahtijeva neodložno usvajanje proaktivne politike koja će osigurati sprovođenje postojećih pravnih odredbi i normi u svim oblastima života i rada: građanskog, političkog ekonomskog, društvenog i kulturnog.

20. Postepena realizacija ciljeva ravnopravnosti spolova, kako *de jure* tako i *de facto*, moraju se redovno pratiti te ih procjenjivati. Ovo uključuje i proces koji zahtijeva kreiranje i upotrebu sredstava i instrumenata, uključujući kvalitativne i kvantitativne pokazatelje, kako bi se procijenila promjena i napredak u ostvarivanju postavljenih standarda u javnom i privatnom životu.

21. Bitna je konstatacija činjenica da su mjere i politika unutar specifičnih oblasti u komplementarnom odnosu i često se prepliću u različitim sektorima, i zato se moraju sprovoditi istovremeno. Na primjer, mjere u oblasti obrazovanja i obuke, uključujući usmjereno i tehničko obrazovanje, utiču na položaj žena i muškaraca na tržištu rada kao i na njihovu ulogu u društvenom i političkom životu. Isto tako, mjere koje su usmjerene ka višem stepenu integracije na tržištu rada imaju odlučujući uticaj na ostvarenje prava o socijalnoj zaštiti. Na isti način, mjere, usmjerene ka jednakoj zastupljenosti žena i muškaraca u političkom i javnom životu doprinose demokratizaciji i društva ali i podizanja odgovornosti struktura vlasti.

1. Privatni i porodični život

22. Žene i muškarci su jednaki u dostojanstvu i pravima u svim sferama, uključujući privatni i porodični život. Društveni značaj materniteta i očinstva te uloge oba roditelja pri odgoju djece mora se uzeti u obzir kako bi se osiguralo da se prava i žena i muškaraca u potpunosti i podjednako poštvaju. Vlada treba da promovira podjednaku podjelu obaveza u pogledu porodične odgovornosti, te da osigura da pomenute porodične odgovornosti ne budu osnova za diskriminaciju.

23. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. ratificiranje i potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih sporazuma, posebno uzimajući u obzir članove 9, 15 i 16 CEDAW-a, zajedno sa Općom preporukom br. 21 o ravnopravnosti u braku i porodičnim odnosima. Usvojio ih je Komitet za ukidanje diskriminacije žena, član 10 ICESCR-a, član 23 ICCPR-a, članovi 8 i 12 ECHR-a, član 5 Protokola br. 7 ECHR-a, kao i članovi 16, 20 i 27 revidirane Evropske socijalne povelje;

ii. potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih neobavezujućih pravnih instrumenata, naročito član 16 UDHR-a;

iii. usvajanje/postojanje i provođenje zakonskih odredbi koje će ženama i muškarcima omogućiti jednaka prava u pogledu braka,

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

porodičnog života i raskida braka, jednaka prava na odabir prezimena kao i na odabir profesije, u skladu sa relevantnim međunarodnim instrumentima ratificiranim od strane država-članica;

iv. usvajanje/postojanje i provođenje zakonskih odredbi koje će ženama i muškarcima omogućiti jednaka društvena i ekonomska prava i odgovornosti za vrijeme trajanja braka i zajedničkog života, takođe i u slučaju razvoda i razdvajanja, uključujući odredbe u kojima se navodi da se materijalni i drugi doprinosi kao što su briga o djeci i održavanje domaćinstva ili rad na porodičnim poslovima moraju uzeti kao validni doprinosi domaćinstvu;

v. usvajanje/postojanje i provođenje zakonskih odredbi protiv prisilnog i ranog braka kako bi se osigurao slobodan i potpuni pristanak te uspostavila minimalna starosna dob od 18 godina za stupanje u brak i za muškarce i za žene; mjere koje će zaštititi, pomoći i podržati djevojčice/žene i dječake/muškarce koji su prisilno stupili u brak ili su primali prijetnje da stupe u takav brak; mjere koje će podići opći nivo svijesti, uključujući dijalog sa etničkim i religijskim zajednicama te njihovim vođama, obrazovnim i zdravstvenim ustanovama, itd. U slučaju kada je izuzetak u smislu starosne dobi opravdan, načelo ravnopravnosti spolova se mora poštivati u potpunosti;

vi. usvajanje/postojanje i sprovođenje mjera kako bi se osiguralo da pravo na slobodno i odgovorno odlučivanje o broju djece i tempu rađanja budu u potpunosti zagarantovani ženama i muškarcima po osnovu ravnopravnosti;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

vii. usvajanje/postojanje i provođenje odredbi koje će ženama i muškarcima osigurati ista roditeljska prava i odgovornosti, bez obzira na bračni status, uključujući odredbe o materijalnom izdržavanju djece, te druge roditeljske dužnosti kao i kontakte sa djecom u slučaju razdvojenog života;

viii. usvajanje/postojanje i provođenje jednakih odredbi za žene i muškarce o ličnom pravu da uzme, promjeni ili zadrži državljanstvo kao i da državljanstvo prenese na djecu, uključujući norme koje automatski ne mijenjaju državljanstvo supružnika, čine je/ga da nema svoje države, ili primoravaju jednog od njih da prisvoji državljanstvo svog partnera;

ix. usvajanje/postojanje i provođenje jednakih odredbi za žene i muškarce o pravnim kapacitetima u građanskim parnicama bez obzira na bračni status, npr. vlasništvo, sposobnost zaključivanja ugovora, upravljanje imanjem i nasljedstvom, kao i jednak tretman na svim nivoima sudskog postupka;

x. postojanje redovnog načina praćenja prosječnog utroška vremena muškaraca i žena, naročito u okviru odgoja i brige djece i drugih izdržavanih osoba, održavanju domaćinstva i izvršenju ostalih porodičnih obaveza;

xi. postojanje i redovno sprovođenje mjera kao što je kampanja za podizanje nivoa savijsti u cilj ukidanja rodni stereotipa o prodičnim

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

ulogama: djevojčica – dječak, žena – muškarac; prevazilaženje tradicionalnih društvenih i kulturnih prepreka koje sprečavaju djevojčice i dječake, i žene i muškarce da podjednako ostvaruju svoja prava.

2. Obrazovanje, nauka i kultura

24. Izbor u obrazovanju kao i postignuća utiču na profesionalnu karijeru žena i muškaraca kao i na blagostanje njihovog individualnog, porodičnog i društvenog života. Vlade imaju odgovornost da promoviraju pristup obrazovanju u vidu prava za djevojčice i dječake, kao i za žene i muškarce po jednakim osnovama i na svim nivoima obrazovanja, trajnog obrazovanja, nauke, istraživanja i kulture.

25. Jednaki pristupi u pogledu obrazovanja, nauke i kulture bitni su za bolji ljudski i ekonomski razvoj i oni su pokretačka snaga društvenih promjena. S druge strane, jednak pristup žena na pozicije za koje su potrebne visoke kvalifikacije ne samo da je osnovno pravo, nego je od velike pomoći za veću uravnoteženost društva i ravnopravnost spolova.

26. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. ratificiranje i potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih ugovora, naročito uzimajući u obzir član 10 CEDAW-a, članove od 13 do 15 ICESCR-a, član 2 Protokola br.12 ECHR-a, i članove 10, 17 i 20 revidirane Evropske socijalne povelje;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

- ii. potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih neobavezućih pravnih instrumenata, naročito članove 26 i 27 UDHR-a, kao i strateške cilljeve i djelovanja sadržanih u Glavi IV Pekinške platforme za djelovanje, naročito Odjeljak B (obrazovanje i obuka žena);
- iii. jasno uključenje načela ravnopravnosti spolova u državni zakonski okvir o obrazovanju i o rodnim perspektivama unutar obrazovne politike;
- iv. uključivanje perspektive ravnopravnosti spolova u okvir ljudskih prava, kao i proces obuke nastavnog osoblja, prekvalifikacije i programe obuka koje se vrše tokom službe;
- v. uključivanje perspektive ravnopravnosti spolova u politiku i razvojne planove, kao i sprovođenje novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICTs), uključujući mjere koje će povećati procenat učešća žena u izgradnji kapaciteta u pogledu ICTs;
- vi. redovno praćenje nastavnih planova i programa, obrazovnih standarda, nastavnih resursa kao i resursa za učenje, organizacija razreda i škola u cilju uklanjanja rodnih stereotipa na svim nivoima obrazovnog sistema;
- vii. sprovođenje pozitivnog djelovanja/privremenih specijalnih mjera kako bi se djevojčicama i dječacima omogućio jednak pristup općem i usmjerenom obrazovanju u oblastima u kojima je tradicionalno bio više zastupljen jedan spol, kao i ravnopravan razvoj ličnih vještina na koje

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

se često gledalo kao posebnost jednog spola, kao što su samopoštovanje, timski rad, javno obraćanje ili mirno rješavanje konflikata;

viii. integraciju, u formalnom i neformalnom obrazovanju, načela jednakih prava i jednog pristupa djevojčica i dječaka, te žena i muškaraca u ostvarivanju ljudskih prava, naročito građanskih, političkih, ekonomskih, društvenih i kulturnih;

ix. postojanje rodni/ženskih studija i istraživačkih aktivnosti na univerzitetima i istraživačkim institutima i njihova adekvatna potpora i finansiranje;

x. redovno praćenje i procjena učešća djevojčica i dječaka, kao i žena i muškaraca na svim nivoima u obrazovnom sistemu;

xi. redovno praćenje pristupa oba spola na postdiplomskim programima i sticanju zvanja, kao i pristup grantovima i stipendijama pod istim uvjetima;

xii. redovno sagledavanje učešća žena u naučno-istraživačkim programima i projektima, kao i u procesima rukovođenja i koordinacije;

xiii. kampanje s ciljem podizanja nivoa svijesti o ravnopravnosti spolova kao načelu ljudskih prava koje su namjenjene široj javnosti radi kulturnih promjena u domenu rodni stereotipa i tradicionalne uloge žene i muškarca.

3. Ekonomski život

27. Jednake mogućnosti na tržištu rada i u ekonomskom životu, ekonomska nezavisnost i mogućnost donošenja odluka unutar ekonomskih struktura od vitalnog su značaja za ostvarenje ravnopravnosti spolova. U tom smislu još uvijek postoje znatne razlike između muškaraca i žena.

28. Žene su manje zastupljene na poslovima čiji se rad nagrađuje, često rade i dodatni posao, a najčešće su slabije plaćene od muškaraca. Načelo jednake zarade za jednak posao i posao jedanke vrijednosti rijetko se poštuje. Štaviše, manje je žena na pozicijama donošenja odluka u oblasti ekonomije, bilo da se radi o kreiranju javne, ekonomske i finansijske politike, ili o privatnom sektoru kao poduzetnici, ili na pozicijama u oblasti ekonomskog života uopće.

29. Jaz između spolova u smislu plaćenog i neplaćenog posla nastao usljed stereotipnih rodni uloga, nejednaka raspodjela porodičnih obaveza i nedovoljna pažnja, kao i kontinuirana segregacija spolova na tržištu rada, važna su objašnjenja ove situacije koju valde moraju adekvatno tretirati.

30. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. ratificiranje i potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih ugovora, naročito uzimajući u obzir članove 11 i 13 CEDAW-a, članove

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

7 i 10 ICESCR-a, Konvencije ILO br. 100, 111 i 183, član 1, paragraf 2, 4, paragraf 3, 8, 20, 26 i 27 revidirane Evropske socijalne povelje, kao i promoviranje potpune sprovedbe standarda koji su sadržani u zakonima Evropske unije gdje se zahtijeva jednak tretman žena i muškaraca u pogledu zaposlenja, uključujući pristup, radne uslove, *inter alia*^{iv}, fleksibilno radno vrijeme, mogućnost napredovanja u karijeri, jedanku plaću, raskid radnog odnosa, obrnuti teret dokazivanja u slučajevima diskriminacije po osnovu spola, seksualna zloupotreba, zaštita trudnoće, materinstvo i očinstvo, kao i jednako pravo u pristupu i ponudi roba i usluga;

ii. potpuno sprovođenje međunarodnih relevantnih neobavezujućih pravnih instrumenata kao i strateških ciljeva i djelovanja sadržanih u Glavi IV Pekinške patforme za djelovanje, naročito u Odjeljku F (žene i ekonomija);

iii. usvajanje/postojanje državnih i/ili regionalnih i lokalnih planova o ravnopravnosti spolova u radu i zaposlenju u javnom sektoru, te kreiranje/postojanje institucionaliziranih mehanizama kako bi se pratilo njihovo sprovođenje i analiza napretka, kao i podsticaj da se takvi planovi kreiraju i u privatnom sektoru;

iv. usvajanje/postojanje i provođenje zakona i mjera u cilju sprječavanja, eliminiranja i kažnjavanja seksualnog napastvovanja i drugih vidova viktimizacije na radnom mjestu, kao i zaštite žrtava;

v. usvajanje/postojanje i implementacija planova/programa u cilju

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

promoviranja usmjerenog obrazovanja za žene te njihova integracija na tržištu rada, zatim, sprovođenje proaktivnih mjera za muškarce i žene u cilju prevazilaženja postojećih horizontalnih i vertikalnih oblika segregacije na ovom tržištu;

vi. usvajanje/postojanje implementacije pravnih i administrativnih mjera radi promoviranja jednakog učešća žena u donošenju odluka u ekonomiji, kao i sprovođenje planova za ravnopravnu zastupljenost oba spola u odborima i drugim upravnim strukturama javnih i privatnih ustanova u ekonomiji i finansijama;

vii. usvajanje/postojanje i sprovođenje državnih programa koji sadržati instrumente i agencije kao npr. finansijsko savjetovalište, te omogućiti dostupnost kredita za podršku poduzetništva žena;

viii. usvajanje/postojanje obuke i programa za unaprijeđivanje kompetentnosti u oblasti ravnopravnosti spolova, namjenjenih kreatorima politike i donositeljima odluka;

ix. informacijske kampanje i kampanje namjenjene široj javnosti u cilju podizanja nivoa svijesti o pravu žena i muškaraca na jednak pristup tržištu rada i ekonomskom životu;

x. redovno okupljanje, analiza i pružanje odvojenih rodnih podataka o učešću žena i muškaraca na tržištu rada i ekonomskom životu, uključujući sektore, hijerarhijske nivoe, napredovanje u karijeri, prihod, nadnice, rad na neodređeno/određeno vrijeme, uslovi poslovnog ugovora, itd.

4. Politički i javni život

31. Učešće u političkom i javnom životu jeste osnovno građansko pravo te ga žene i muškarci ostvaruju prema načelima jednakosti. Jednaka zastupljenost oba spola na svim nivoima političkog i javnog života, uključujući i rukovodeći nivo, jeste zahtjev ljudskih prava koji omogućava bolje djelovanje demokratskog društva.

32. Postojanje i redovno djelovanje jednake demokratije takođe je garancija da će se interesi žena i muškaraca kao i njihove potrebe potpuno uzeti u obzir prilikom kreiranja politike i vođenje društva. Prilikom ostvarivanja ovog cilja, procenat od 40 % zastupljenost bilo kojeg spola uzima se kao najniži prag tolerancije u smislu neophodne jednake zastupljenosti.

33. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. ratificiranje i potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih ugovora, uzimajući u obzir naročito članove 7 i 8 CEDAW-a, uz Opću preporuku br. 23 o političkom i javnom životu usvojenim od strane Komiteta za uklanjanje diskriminacije žena, te član 25 ICCPR-a;

ii. potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih neobavezujućih pravnih instrumenata, naročito član 21 UDHR-a i Preporuka Rec(2003)3 Komiteta ministara Vijeća Evrope o jednakoj zastupljenosti žena i muškaraca u političkom i javnom odlučivanju, kao i strateški

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

ciljevi i djelovanja sadržani u Glavi IV Pekinške platforme za djelovanje, u pogledu izbornog sistema, što će dati garancije za provođenje u Odjeljku G (žene na vlasti i upravljačkim pozicijama);

iii. usvajanje/postojanje i sprovođenje normi, pravnih i administrativnih, uključujući jednaku zastupljenost žena i muškaraca na izbornim skupštinama ili tijelima;

iv. usvajanje/postojanje i sprovođenje zakona/uredbi ili drugih inicijativa koje za cilj imaju jednaku zastupljenost žena i muškaraca na državnim pozicijama;

v. usvajanje/postojanje i sprovođenje planova o jednakosti unutar rukovodećih tijela u političkom i javnom životu, uključujući i glavna rukovodstva javne administracije, sudstva, diplomatije, itd., te uspostavljanje postepenih vremenskih okvira;

vi. redovno sagledavanje zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodećim tijelima, bilo da se radi o izabranim ili postavljenim tijelima, uključujući procenat zastupljenosti oba spola te indentificiranje prepreka i postavljanje neophodne strategije za prevazilaženje datih prepreka;

vii. postojanje programa za izgradnju kapaciteta i obuke s ciljem političkog angažmana žena i muškarca, naročito omladine i drugih relevantnih kategorija;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

viii. redovno praćenje napretka rodnog balansa unutar političkih stranaka, a naročito u pogledu rukovodećih tijela, izbornih listi i drugih procesa selekcije kandidata;

ix. sistematsko uključivanje rodni dimenzija u okviru svih vidova izbora upravljačkih tijela na državnom, regionalnom ili lokalnom nivou, kao i tijela na međunarodnom nivou;

x. informacijske kampanje i kampanje za podizanje nivoa svijesti namjenjene široj javnosti o rodnom balansu/jednakosti u smislu odgovarajuće zastupljenosti žena i muškaraca na svim nivoima političkog i javnog života.

5. Usklađivanje privatnog/porodičnog života sa poslovnim/javnim životom

34. Rodni stereotipi i čvrsta podjela na rodne uloge utiču na društvene modele koji ženu često drže odgovornom za porodični i privatni život (u oblasti neplaćenog rada), a muškarca za javnu sferu i poslovni život (u oblasti plaćenog posla). Ovo rezultira postojanjem nejednakim podjelama domaćih i porodičnih obaveza, što je jedan od glavnih razloga za diskriminaciju žena na tržištu rada, ograničavajući njihovo političko i društveno učešće.

35. Jednaka zastupljenost žena i muškaraca u poslovnom/javnom životu ključna je oblast u smislu ravnopravnosti spolova i bitna je za

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

razvoj društva. S druge strane, usklađivanje poslovnog i javnog života sa porodičnim i privatnim životom, promoviranje samoispunjenja u javnom, poslovnom, društvenom i porodičnom životu, jesu preduslovi za bolji životni standard za sve: žene i muškarce, djevojčice i dječake, te za potpuno ostvarenje ljudskih prava u sferi politike, ekonomije, kulture i društva.

36. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. ratificiranje i potpunu implementaciju relevantnih međunarodnih ugovora, uzimajući u obzir naročito član 11 CEDAW-a, Konvenciju ILO br. 156 i član 27 revidirane Evropske socijalne povelje;

ii. potpuno sprovođenje relevantnih neobavezujućih pravnih instrumenata, naročito Preporuke br. R(96) 5 Komiteta ministara Vijeća Evrope o usklađivanju poslovnog i porodičnog života, kao i strateških ciljeva i djelovanja sadržanih u Glavi IV Pekinške platforme za djelovanje, posebno u Odjeljku F (žene i ekonomija);

iii. usvajanje/postojanje i provođenje zakona o zaštiti materinstva i očinstva, uključujući odredbe o plaćenom porodičnom odsustvu, plaćenom roditeljskom odsustvu za oba roditelja, i plaćenom neprenosivom očinskom odsustvu, kao i posebne/konkretne mjere jednako namijenjene radnicama i radnicima kako bi ispunjavali svoje porodične dužnosti, uključujući brigu ili pomoć, bolesnoj ili hendikepiranoj djeci i drugim članovima porodice u potrebi;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

- iv. postojanje umreženih agencija koji se financiraju iz javnog budžeta ili su njime podržane, a tiču se brige o porodici, djeci, starim i iznemoglim licima i dr., po osnovu adekvatne zastupljenosti što odgovara ličnim i porodičnim potrebama;
- v. usvajanje/postojanje i sprovođenje inicijativa za podsticaj i razvoj poslovne prakse koja uvažava porodični život i jednako je dostupna ženama i muškarcima, kao na primjer fleksibilno radno vrijeme, različiti vidovi programa koji tretiraju odsustvo sa radnog mjesta, itd;
- vi. usvajanje/postojanje i sprovođenje mjera i inicijativa kako bi se odmori i pauze u školama i institucijama za brigu o djeci uskladile sa radnim vremenom roditelja/staratelja;
- vii. kampanje za podizanje nivoa svijesti namijenjene općoj javnosti o važnosti jednake raspodjele porodičnih obaveza između žena i muškaraca, uključujući i potrebu da djevojčice i dječaci daju svoj doprinos domaćinstvu što je značajan segment u njihovom vaspitanju;
- viii. postojanje stalnih mehanizama za praćenje prosječnog utroška vremena žena i muškaraca u pogledu plaćenog i neplaćenog rada.

6. Socijalna zaštita

37. Socijalna zaštita predstavlja osnovno ljudsko pravo i sredstvo za efikasnije promoviranje socijalne kohezije. Ipak, žene su često, u ovom pogledu, u nepovoljnom položaju usljed brojnih faktora koji se vezuju za njihov položaj na tržištu rada te za varirajuće stepene socijalne ugroženosti po osnovu tradicionalnih rodnih uloga i društvenih normi. Manje kvalificirani poslovi, kratkotrajnije poslovne karijere ili duge pauze u karijeri sa negativnim posljedicama na ostvarivanje prava na penziju jedni su od faktora koji vode ka takvoj situaciji. Dodatne poteškoće koje se mogu javiti u onoj tradicionalnoj situaciji kada žene nemaju lična prava na socijalnu zaštitu, nego zavise od prava svojih muževa/partnera. Zato individualizacija prava treba da bude povoljniji sistem u smislu ravnopravnosti spolova.

38. Povećani rizik siromaštva može naročito da pogodi određene kategorije stanovništva koje u većini slučajeva čine žene: nezaposleni, samohrani roditelji, starija lica koja žive sama, te višečlane porodice. Štaviše, siromaštvo i uskraćivanje materijalnih dobara često su praćeni nemogućnošću potpunog učešća u društvenom životu što je rezultat neadekvatnog pristupa zaposlenju, obrazovanju i obuci, osiguranju stambenog prostora ili zdravstvene zaštite.

39. U planiranju i sprovođenju politike socijalne zaštite, odgovornost vlade je da u potpunosti uzme u obzir specifičnu poziciju žena i muškaraca na tržištu rada i društvu uopće, kao i njihove trenutne obaveze, kako bi se garantovala formalna i stvarna ravnopravnost

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

spolova u pogledu ostvarivanja i uživanja prava na socijalnu zaštitu.

40. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. ratificiranje i potpuno sprovođenje međunarodnih ugovora, uzimajući u obzir naročito članove 11 i 13 CEDAW-a, član 10 ICESCR-a, Konvenciju ILO br. 102, članove 12, 13, 14, 30 i 31 revidirane Evropske socijalne povelje i Evropskog zakona o socijalnoj zaštiti;

ii. potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih neobavezujućih pravnih instrumenata, naročito članove 22 i 25 UDHR-a;

iii. usvajanje/postojanje održivih i adekvatnih shema socijalne zaštite koje tretiraju specifični položaj žena na tržištu rada te u društvenom i ekonomskom životu, na primjer: povremeni posao, prekidi u karijeri, manji prosjek plaće. Itd.;

iv. postojanje penzionog sistema koji tretira specifične aspekte radne karijere i trenutne nejednake podjele dužnosti između muškaraca i žena (briga o djeci, briga o ostalim članovima porodice, itd.), uključujući, kada je to neophodno, kompezacijske mjere da bi se ublažile negativne posljedice potojećeg penzionog sistema na žene;

v. postojanje/organiziranje subsidijarne socijalne zaštite (podrška, dodatna pomoć, minimalni dohodak) na način da isplata pomenute pomoći ne bude predmet ponižavajućih okolnosti ili kompromitovana od

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

strane samovoljnih poslodavaca;

vi. postojanje programa obuke o stereotipu spolova namjenjenih specifičnim grupama koje su izložene riziku siromaštva i izoliranosti, a koje uglavnom čine žene, kako bi se podržalo njihovo uključivanje na tržište rada;

vii. postojanje mjera socijalne zaštite kako bi se osiguralo da raskid braka ili zajedničkog života (razvod, razdvajanje) ne ugrožava bilo kojeg bračnog partnera, sa djecom ili bez, dovodeći ga/je u nepovoljnu poziciju nerješnog stambenog pitanja, dugovanja ili sličnih okolnosti, u cilju izbjegavanja rizika od socijalne ekskluzije;

viii. postojanje mjera socijalne zaštite za pravo na rješavanje stambenog pitanja i normalnih životnih uslova kada je riječ o porodicama sa samohranim roditeljem, a obično su to žene.

7. Zdravlje, uključujući seksualna pitanja i pitanja reprodukcije

41. Jednaka prava žena i muškaraca na zdravlje, uključujući seksualno i reproduktivno zdravlje, sadrži u sebi mnoga druga ljudska prava koja su priznata međunarodnim ugovorima i dokumentima o ljudskim pravima, a koja i žene i muškarci moraju ostvarivati pod jednakim uslovima.

42. Biološki spol jasno utiče na zdravlje žena i muškaraca. Ipak,

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

društveno-organizirane rodne uloge i neravnopravnosti imaju takođe znatan uticaj na blagostanje. Razlozi za takve varijacije i različite potrebe žena i muškaraca u vezi sa njihovim biološkim razlikama i društvenim kontekstom moraju se posmatrati kroz prizmu zdravstvene zaštite tokom njihovog života, od ranog djetinstva do starosti.

43. Ravnopravnost spolova traži da se ženama i muškarcima daju jednake mogućnosti kako bi realizirali svoj zdravstveni potencijal putem jedankog pristupa agencijama i kvalitetnom njego.

44. Ovo pitanje implicira da zdravlje žene i muškarca mora imati jednaku vrijednost te da žene i muškarci moraju imati bezuslovno pravo da donose odluke o vlastitom tijelu, što uključuje seksualna pitanja i pitanja reprodukcije. Potvrda ove tvrdnje mora se odraziti u razvoju, sprovođenju, pristupu, praćenju i procjeni zdravstvenih ustanova, te u prioritarnim istraživačkim projektima.

45. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. ratificiranje i potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih ugovora, uzimajući u obzir naročito član 12 CEDAW-a, uz Opću preporuku br. 24 o ženama i zdravstvu usvojenu od strane Komiteta za ukidanje diskriminacije žena, član 12 ICESCR-a, i člana 11 revidirane Evropske socijalne povelje;

ii. potpuno provođenje relevantnih međunarodnih neobavezujućih

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

instrumenata, naročito član 25 UDHR-a, kao i Program djelovanja Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju (Kairo, 5-13 septembar 1994.) i strateških ciljeva i djelovanja sadržanih u Glavi IV Pekinške platforme za djelovanje, a naročito u Odjeljcima C (žene i zdravlje) i I (ljudska prava žena);

iii. postojanje i promoviranje rodnog obrazovanja i informiranja o zdravlju, uključujući seksualno i reproduktivno zdravlje putem obrazovnog sistema i programa koji podižu nivo svijesti, te potpuno informiranje o opcijama porodičnog planiranja namjenjen široj javnosti putem medija i zdravstvenih ustanova;

iv. postojanje zdravstvenih ustanova za žene i muškarce koje jednako tretiraju pitanje spolova u pogledu općih zdravstvenih problema a i onih posebnih koji proizlaze iz bioloških razlika, na primjer, u pogledu reproduktivnog zdravlja i socio-ekonomskih nejednakosti između žena i muškaraca;

v. postojanje potpunog i jednakog pristupa relevantnim, dosljednim, blagovremenim i razumljivim informacijama i agencijama za savjetovanje, koje su neophodne za donošenje odluka o zdravlju kako žena tako i muškaraca, bez obzira na njihov bračni status, starost, pa čak ako i posebni metodi i tretmani nisu dostupni u datoj zemlji;

vi. postojanje preventivnog, biomedicinskog, biheviorističkog, epidemiološkog i zdravstvenog istraživanja koje tretira rodna pitanja, uključujući testiranja novih lijekova i medicinske tehnologije za opću

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

dobrobit žena i muškaraca;

vii. odredbe o ravnopravnoj kontinuiranoj obuci profesionalnih radnika u zdravstvu što bi se moglo podvesti i kao obrazovanje o poslovnoj etici, kako bi se osiguralo da interesi i potrebe žena i muškaraca budu podjednako tretirani te da se prema njima odnosi sa dozom poštovanja, dostojanstva, privatnosti i diskretnosti;

8. Mediji

46. Mediji u modernim društvima imaju ogroman potencijal za društvene promjene budući da mogu omesti ili ubrzati strukturalne promjene ka ravnopravnosti spolova.

47. Poštujući u potpunosti nezavisnost medija i slobodu izražavanja, države trebaju podsticati efikasne mjere kako bi se osiguralo da se ravnopravnost spolova, kao načelo ljudskih prava, poštuje u medijima, u skladu sa društvenom odgovornošću koja se vezuje za državnu vlast u modernim društvima.

48. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. potpuno sprovođenje strateških ciljeva i djelovanja sadržanih u Glavi IV Pekinške platforme za djelovanje, naročito u Odjeljku J (žene i mediji);

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

ii. usvajanje/postojanje i sprovođenje normi koje su u skladu sa slobodom izražavanja, a protiv prijetnji ljudskom dostojanstvu, nasilju po osnovu spola i negativne upotrebe ženske i muške fotografije u medijima, uključujući i reklame, kao i smjernice za očuvanje ljudskog dostojanstva te za projekciju pozitivnog, uravnoteženog i raznolikog prikaza žena i muškaraca i njihovih uloga;

iii. podsticanje, sve dok ne bude u skladu sa slobodom izražavanja, usvajanja i sprovođenja samoupravnih mjera, smjernica, pravila ponašanja ili drugih oblika uredbi u okviru medijskih organizacija koje uključuju pitanja diskriminacije spolova/ravnopravnosti spolova, promoviraju upotrebu neseksističkog jezika i prezentaciju nesterotipnih slika, te isključuju upotrebu nasilnog ili degradirajućeg materijala;

iv. redovnu procjenu zastupljenosti žena na rukovodećim i upravnim nivoima te u tehničkim službama medija, javnih i privatnih, kao i u savjetodavnim, regulatornim i nadzornim tijelima unutar medijskih sektora;

v. redovna procjena i podsticaj zastupljenosti žena u novinarstvu te u različitim oblastima štampanih, emitovanih i elektronskih medija – vijesti, politika, kultura, zabava, reklamiranje, itd...;

vi. podsticaj projektima istraživanja medijskih sadržaja o zastupljenosti žena u obrazovnju, nauci, kulturi, politici, ekonomiji i društvenom životu, kao i uticaj medija na oblikovanje vrijednosti sudova

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

i poštovanja, potreba i interesa žena i muškaraca u svim fazama života;

vii. podsticaj obuka koje tretiraju pitanje spolova za profesionalce u medijima, uključujući vlasnike i direktore.

9. Nasilje nad ženama

49. Nasilje nad ženama dešava se u različitim oblicima, kao npr. silovanje i drugi vidovi seksualnog nasilja, fizičko i psihološko nasilje unutar i izvan porodice ili domaće okoline, seksualno napastvovanje, nasilje u konfliktnim i postkonfliktnim situacijama, nasilje u institucionalnim okolinama, nepoštivanje prava na izbor u pogledu reprodukcije, sakaćenje ženskih genitalija, zločini u ime časti, prisilni i rani brakovi, te tradicijska negativna praksa štetna po žene i djevojčice uopće.

50. Nasilje nad ženama je jedno od najozbiljnijih kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda žena. Ono je prepreka za ostvarivanje tih prava i sloboda. Štaviše, ono uništava kapacitete i resurse za ekonomski i društveni razvoj. Takođe je jedno od sredstava putem kojeg se žene primoravaju u podređeni položaj u odnosu na muškarca i zato je prepreka ka ostvarivanju ravnopravnosti spolova.

51. Prevencija i ukidanje nasilja nad ženama bitne su komponente zaštite potpunog ostvarivanja ljudskih prava žena, te su preduslov za ostvarivanje ravnopravnosti spolova.

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

52. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. ratificiranje i potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih ugovora, uzimajući naročito u obzir član 6 i druge relevantne odredbe CEDAW-a, uz Opću preporuku br. 19 o nasilju nad ženama usvojenu od strane Komiteta za ukidanje diskriminacije žena, i član 16 revidirane Evropske socijalne povelje;

ii. potpuno sprovođenje relevantnih neobavezujućih međunarodnih pravnih instrumenata, naročito Deklaracije o ukidanju nasilja nad ženama (Rezolucija 48/104 Generalne skupštine Ujedinjenih nacija); jačanja napora u uklanjanju svih oblika nasilja nad ženama (Rezolucija 61/143 Generalne skupštine Ujedinjenih nacija) i Preporuke Rec(2002)5 Komiteta ministara Vijeća Evrope o zaštiti žena protiv nasilja, kao i strateških ciljeva i djelovanja sadržanih u Glavi IV Pekinške platforme za djelovanje, naročito u Odjeljcima D (nasilje nad ženama) i I (ljudska prava žena);

iii. usvajanje/postojanje i sprovođenje zakona i efikasnog sudskog postupka kako bi se spriječilo nasilje nad ženama, zaštitile žrtve i kaznili počinioci, kao i zaštita od odmazde nad žrtvama nasilja ili onih koji prijave nasilje ili svjedoče na sudu;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

- iv. usvajanje/prihvatanje i sprovođenje preventivnih mjera pravne, političke, društvene i kulturne prirode namijenjene potencijalnim žrtvama, kao i potencijalnim počiniocima;
- v. usvajanje/postojanje sveobuhvatnih državnih akcionih planova, čije se sprovođenje mora redovno pratiti i analizirati;
- vi. usvajanje/postojanje adekvatnih mjera, uspostavljanje službi i sprovođenje aktivnosti kako bi se podržale i zaštitile žrtve nasilja, putem utočišta za žene i vrućih linija, kao i interventnih programa za počinioce nasilja, te odgovarajućih finansijskih i drugih vidova podrške nevladinim organizacijama koje djeluju na tom polju;
- vii. usvajanje/postojanje edukativnih programa i posebnih obuka za sve profesionalce koji su uključeni u bilo kakvu aktivnost sa žrtvama nasilja. Naime, radi se o sudskom, zdravstvenom i obrazovnom osoblje, socijalnim radnicima, policiji, itd.;
- viii. postojanje jasne političke poruke koja je upućena široj javnosti, kao i profesionalcima u raznim medijima, da se ne prihvata nikakavo nasilje nad ženama;
- ix. informativne kampanje i kampanje za podizanje nivoa svijesti šire javnosti u pogledu nasilja nad ženama kao kršenje ljudskih prava, uključujući i konkretne poruke upućene dječacima i muškarcima o njihovoj odgovornosti u pogledu prevencije i ukidanja nasilja nad ženama;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

x. sistematsko i redovno prikupljanje i analiziranje podataka i informacija, uključujući i rodne statističke podatke o tipu i obimu rodnog nasilja nad ženama, te njihovo objelodanjivanje javnosti;

10. Trgovina ljudima

53. Kršenje određenih ljudskih prava, uključujući diskriminaciju po osnovu spola, jeste i uzrok i posljedica trgovine ljudima. Ovaj rastući fenomen je posebna manifestacija nasilja i modernog oblika ropstva što za sobom povlači ozbiljno kršenje ljudskih prava, te je uvreda ljudskom dostojanstvu i integritetu. Zaštita ljudskih prava stoga mora biti okvir i pravac za sva djelovanja protiv trgovine ljudima.

54. Nad ženama i djevojčicama se često vrši diskriminacija a njihova ljudska prava se krše čak i prije nego što postanu žrtve trgovine, jer se one češće suočavaju sa marginalizacijom, siromaštvom i nezaposlenošću nego muškarci. Nejednakosti između žena i muškaraca moraju se sistematski tretirati u vođenju akcija protiv trgovine ljudima.

55. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. ratificiranje i potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih ugovora, naročito uzimajući u obzir član 6 CEDAW-a, Protokol Ujedinjenih nacija za prevenciju, savladavanje i kažnjavanje trgovine

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

ljudima, naročito žena i djece, te Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima;

ii. potpuno sprovođenje međunarodnih neobavezujućih instrumenata, naročito Preporuke br. R (2000) 11 Komiteta ministara Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima za seksualno iskorištavanje, kao i strateških ciljeva sadržanih u Glavi IV Pekinške platforme za djelovanje, naročito u Odjeljku I (ljudska prava žena);

iii. usvajanje/postojanje i sprovođenje zakona i efikasnog sudskog postupka kako bi se zaštitile žrtve trgovine ljudima te kaznili počinioci;

iv. usvajanje/postojanje i sprovođenje sveobuhvatnog državnog akcionog plana protiv trgovine ljudima koji u potpunosti razmatra pitanje ravnopravnosti spolova, u pogledu prevencije, uključujući zaštitu potencijalnih i stvarnih žrtava, njihovu rehabilitaciju i sudsko gonjenje počinitelja;

v. kreiranje/postojanje mehanizama za efikasnu koordinaciju djelovanja svih sektora, čiji je angažman bitan za sprečavanje i eliminiranje trgovine ljudima, a u kojem mehanizmi za ravnopravnost spolova i ljudskih prava, relevantne nevladine te druge organizacije građanskog društva moraju uzeti učešće pri čemu se mora osigurati jednaka zastupljenost rodova;

vi. postojanje podesne obuke za prevenciju i eliminiranje trgovine ljudima, za identificiranje i pomaganje žrtvama te zaštitu njihovih

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

ljudskih prava, a koja je namjenjena svim onim sudionicima koji su, tokom svog posla, u kontaktu sa žrtvama;

vii. usvajanje/postojanje i sprovođenje mjera u cilju podrške programima za reintegraciju žrtava u društvo, uključujući i reintegraciju u obrazovni sistem i na tržište rada;

viii. postojanje prikladne tehničke i finansijske podrške nevladinim organizacijama i drugim relevantnim organizacijama/grupama u civilnom društvu, koje su angažovane u pružanju pomoći žrtvama;

ix. sistematsko i redovno prikupljanje podataka i informacija, uključujući statistički prikaz odvojenih rodni podataka o tipu i obimu trgovine ljudima, te njihovo objelodanjivanje široj javnosti.

11. Konflikt i postkonfliktni period

56. Žene i djeca čine u prosjeku 80% izbjegličke populacije u svijetu. Naročito su ranjivi u konfliktnim situacijama. Zato im se mora obezbijediti efikasna zaštita u takvim situacijama, bilo da se radi o oružanom ili nekom drugim konfliktu ili stranoj okupaciji. Njihov glas treba da se čuje u prevenciji i razrješenju konflikta, a u postkonfliktnom periodu mora se raditi u skladu sa njihovim specifičnim potrebama.

57. Učešće žene u sprečavanju i razrješenju konflikta na upravnim nivoima, mora se povećati budući da žene mogu dati značajan doprinos, naročito u pogledu izgradnje mira i sprečavanju daljih konflikata. Njihovo učešće u upravnim institucijama i mehanizmima za zaštitu, rukovođenju i razrješenju konflikta, uključujući i mirovne pregovore, i demokratizaciju društava nakon konflikta, ne smije da bude ispod 40 % što se smatra minimalnim pragom jednakosti.

58. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. ratificiranje i potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih ugovora, naročito uzimajući u obzir Rimski statut Međunarodnog kriminalnog suda;

ii. potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih neobavezujućih pravnih instrumenata, naročito Rezolucije 1325 o ženama, miru i sigurnosti Sigurnosnog vijeća Ujedinjenih nacija i Rezolucije Vijeća

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

Evrope o ulozi žene i muškarca u sprečavanju konflikta, izgradnje mira i postkonfliktnih demokratskih procesa – rodne perspektive usvojene na V Evropskoj konferenciji Ministara o jednakosti između žena i muškaraca, kao i strateških ciljeva i djelovanja sadržanih u Glavi IV Pekinške Platforme za djelovanje, naročito u Odjeljku E (žene i oružani sukobi);

iii. redovne procjene i objavljivanje informacija o učestalosti zlopotrebi ljudskih prava žena u konfliktnim situacijama s ciljem da se smanji pomenuta učestalost, zajedno uz aktivno promoviranje nenasilnih oblika rješavanja konflikta;

iv. uvođenje/postojanje mehanizama za adekvatno sagledavanje specijalnih potreba kao i doprinos žena i muškaraca u restrukturiranju projekata u postkonfliktnom društvu;

v. postojanje dogovora za uključivanje žena u strukture i mehanizme s ciljem rekonstrukcije društva u postkonfliktnim situacijama, kao npr. komiteti za mirovne pregovore i druga upravna tijela, zajedno sa redovnim procjenama ženske zastupljenosti u tim tijelima, kako bi se osiguralo da se ravnoteža spolova postiže postepeno;

vi. promoviranje/postojanje inicijative kako bi se osigurala adekvatna zastupljenost žena u mirovnim misijama u cilju njihovog ravnopravnog učešća u međunarodnim operacijama u sklopu svojih državnih kontingenata;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

vii. podsticanje/postojanje sistematske obuke za članove mirovnih operacija od strane vlada/država koje doprinose mirovnim procesu. Takve obuke trebaju uvažavati pitanje jednakopravnosti spolova, naročito da bi se sprečilo nasilje nad ženama i trgovina ljudima;

viii. postojanje mehanizama koji će osigurati zaštitu, pružanje pomoći i obuke ženama-izbjeglicama te drugim raseljenim ženama kojima je potrebna međunarodna zaštita, jednako i interno raseljenim ženama;

ix. sistematsko razmatranje rodne dimenzije na svim proceduralnim nivoima prilikom davanja azila ili prihvata izbjeglica.

12. Specifična situacija ugroženih grupa koje su izložene višestrukoj diskriminaciji

59. Određene grupe žena, radi spola i drugih faktora kao npr. rasa, boja, jezik, religija, političko ili drugo opredjeljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, veza sa nacionalnom manjinom, imovinski, porodijski ili neki drugi status, veoma su ugrožene. Osim diskriminacije po osnovu spola, takve žene istovremeno bivaju predmetom jednog ili više oblika diskriminacije.

60. Vlade zato moraju obratiti posebnu pažnju na specifične potrebe da žene iz ovih grupa imaju *de facto* ravnopravnost u smislu pozitivnog djelovanja i zaštite od diskriminacije.

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

61. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

- i. ratificiranje i potpunu implementaciju relevantnih međunarodnih ugovora, naročito uzimajući u obzir članove 3.g i 6 Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima hendikepiranih lica, Protokol br. 12 ECHR-a, članove 1, paragraf 2, 16, 19 i 20 revidirane Evropske socijalne povelje i Okvirnu konvenciju Vijeća Evrope za zaštitu nacionalnih manjina;
- ii. potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih neobavezujućih instrumenata, kao i strateških ciljeva i djelovanja sadržanih u Glavi IV Pekinške platforme za djelovanje, naročito u Odjeljku I (ljudska prava žena);
- iii. usvajanje/postojanje i sprovođenje zakonske zabrane o diskriminaciji po bilo kom pomenutom osnovu;
- iv. usvajanje/postojanje i sprovođenje aktivne politike kako bi se sprečavili svi oblici diskriminacije;
- v. usvajanje/postojanje i sprovođenje pozitivnog djelovanja kako bi se eliminirala višestruka diskriminacija i time ostvarila *de facto* ravnopravnost;
- vi. uspostavljanje/postojanje institucionaliziranih mehanizama sa

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

zadatkom da koordiniraju djelovanja u cilju podizanja nivoa svijesti i ukidanja diskriminacije po bilo kom osnovu, pri tome uvijek uzimajući u obzir rodne posebnosti i potrebu da oba spola budu jednako zastupljena unutar tih mehanizama;

vii. redovne procjene integracije rodnih perspektiva u politiku i programe koji su namjenjeni grupama izloženim višestrukoj i već postojećoj diskriminaciji;

viii. redovne procjene integracije u politiku ravnopravnosti spolova koja se bavi konkretnim pitanjem žena unutar grupa koje su izložene višestrukoj i već postojećoj diskriminaciji;

ix. redovno prikupljanje i analiziranje odvojenih rodnih podataka, kada je to moguće, kao i dokumentacije/informacije o specifičnim aspektima žena unutar grupa koje su izložene višestrukoj i već postojećoj diskriminaciji, imajući uvijek na umu rodni aspekt takve diskriminacije;

x. informativne inicijative i inicijative za podizanje nivoa svijesti namjenjene široj javnosti i grupama koje su izložene višestrukoj i već postojećoj diskriminaciji, uključujući njene specifične rodne aspekte i probleme.

C. STRATEGIJE, MEHANIZMI I SREDSTVA ZA OSTVARIVANJE RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

1. Sprovođenje sveobuhvatnih strategija kao obaveza države u svojoj posvećenosti za ravnopravnost

62. Uspostavljanje pravnih standarda da bi se garantovalo ostvarivanje načela ravnopravnosti spolova i nediskriminacija nisu dovoljni za postizanje stvarne ravnopravnosti spolova. Da bi ispunile svoje obaveze, vlade moraju postaviti i efikasno sprovesti mjere proaktivne politike i razne strategije koje su priznate od strane međunarodnih organizacija kao neizostavne kako bi se, na efikasan način, postigli ciljevi ravnopravnosti. Zajednički je prihvaćen dvojni pristup ovim strategijama: s jedna strane to su konkretna djelovanja uključujući pozitivna djelovanja/prvremene specijalne mjere, i s druge strane, rodno uključivanje u normalne životne tokove koje treba primjeniti u svim političkim oblastima i postupcima.

63. Stepenn razvoja i upotreba ovih strategija u državnoj politici ravnopravnosti spolova varira od zemlje do zemlje i često zavisi od prisustva mnogobrojnih uslova. Efikasno djelovanje institucionaliziranih mehanizama za ravnopravnost spolova jeste preduslov za uspješnan razvoj tih sveobuhvatnih strategija koje su od velike pomoći ako se adekvatno shvate, razvijuu i upotrijebe.

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

64. Posebna/konkretna djelovanja, uključujući pozitivna djelovanja i privremene specijalne mjere namjenjene ženama i društvu uopće, priznate su kao tradicionalni mandat državnih institucionaliziranih mehanizama za ravnopravnost spolova; ipak, one moraju obuhvatiti i rodno uključivanje u normalne životne tokove, tj. strategiju koja mora uključiti više činilaca odgovornih za politiku na svim nivoima vlasti.

65. Da bi se organizirala efikasna sveobuhvatna i paralelna upotreba konkretne/specifične politike ravnopravnosti spolova i strategija rodnog uključivanja u normalne životne tokove, od ključnog značaja je dostupnost određenih instrumenata u pogledu podrške i sprovođenja kao i osjećaja odgovornosti za sistematično i plansko postizanje ravnopravnosti spolova.

66. Sistematične informacijske i komunikacijske strategije te državni akcioni planovi za ravnopravnost spolova jesu sljedeći osnovni zahtjevi upućeni vladama da sačine i pokrenu politiku ravnopravnosti spolova u dinamičnom kontekstu datog društva.

67. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. ratificiranje i potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih ugovora, naročito uzimajući u obzir članove od 1 do 5 CEDAW-a, uz Opću preporuku br. 25 o privremenim specijalnim mjerama usvojenu od strane Komiteta za ukidanje diskriminacije žena, član 3 ICESCR-a i ICCPR-a; član 14 ECHR-a i član E revidirane Evropske socijalne

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

povelje koja osigurava zajedničku osnovu za ostvarivanje svih prava obuhvaćenih ovim ugovorima, kao i član 20 revidirane Evropske socijalne povelje koja osigurava hitnu zabranu diskriminacije po osnovu spola u oblasti zaposlenja i zanimanja te obavezuje države da promoviraju jednake mogućnosti i jednak tretman;

ii. potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih neobavezujućih pravnih instrumenata, naročito Preporuke br. R (98) 14 Komiteta ministara Vijeća Evrope o rodnom uključivanju u normalne životne tokove i Rezolucije o ostvarivanju ravnopravnosti spolova: izazov za ljudska prava i preduslov za ekonomski razvoj usvojenu na 6. Evropskoj Konferenciji Ministara o jednakosti žena i muškaraca (Štokholm, 8-9 juni 2006.), kao i strateških ciljeva i djelovanja sadržanih u Glavi IV Pekinške platforme za djelovanje, naročito u Odjeljku H (institucionalizirani mehanizmi za napredak žena);

iii. postojanje i jasno priznavanje zakonskih osnova za uvođenje konkretnih djelovanja, uključujući pozitivna djelovanja ili privremene specijalne mjere, prema članu 4 CEDAW-a;

iv. postojanje i sprovođenje obavezujućih zadataka kako bi se usvojila i pokrenula strategija rodnog uključenja u normalne životne tokove, uključujući rodno budžetiranje te rodne analize/procjene rodnog uticaja u svim domenima vlasti te jasno određivanje aktera koji su odgovorni za razvoj, sprovođenje i procjenu istih;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

v. usvajanje/postojanje efikasnog sprovođenja periodičnog državnog akcionog plana za ravnopravnost spolova, kao i pokazatelja putem kojih bi se vršilo mjerenje ishoda i postignutog napretka tokom pomenutog sprovođenja, pružala podrška sistematičnom i redovnom izvještavanju i, ukoliko je to neophodno, vršila revizija akcija i strategije kako bi se ciljevi u sklopu pomenutih akcionih planova što bolje ostvarili;

vi. razvoj i sprovođenje adekvatnih informacijskih i komunikacijskih strategija u cilju boljeg razumijevanja i opće saglasnosti o razvoju državne politike o jedankopravnosti spolova, njenom promoviranju i sprovođenju, kao i podsticanju javnog mišljenja, nove percepcije i kulturoloških promjena javnog mnjenja metodom podizanja nivoa svijesti o društvenim organizacijama i medijima.

2. Uspostavljanje i jačanje institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova

68. institucionalni mehanizmi/državni mehanizmi bitna su sredstva koje vlada mora uspostaviti ili ojačati kako bi oni ispunili svoju obavezu ukidanja diskriminacije po osnovu spola, te ostvarili jednakopravnost spolova.

69. Postoji opšti trend ka diversifikaciji i omasovljenju mehanizama za jedankopravnost spolova kao i njihovo postepeno uspostavljanje u raznim političkim sferama i na različitim nivoima vlasti, uključujući

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

parlament, tijela na regionalnom i lokalnom nivou kao i nezavisne institucije.

70. Što se tiče institucionalnih mehanizama u sklopu struktura vlasti, ne postoji idealan, ustaljeni model za svaku zemlju. Ekonomska, društvena i politička stvarnost razlikuje se od zemlje do zemlje. Institucionalni mehanizam, da bi bili efikasni i održivi, moraju se uklopiti u državni kontekst i imati sluha za pomenutu stvarnost.

71. Ipak, neki osnovni zahtjevi za stvaranje, jačanje ili efikasno djelovanje tih mehanizama mogu se istaknuti i predočiti kao pokazatelji političke volje i posvećenosti. Oni su i strateški ciljevi u pogledu ostvarivanja ravnopravnosti spolova.

72. Ti elementi uključuju:

i. potpuno sprovođenje strateških ciljeva i djelovanja sadržanih u Glavi IV Pekinške platforme za djelovanje, naročito u Odjeljku H (institucionalni mehanizmi za napredak žena);

ii. da ravnopravnost spolova bude na najvišem političkom nivou; tj. da državne jedinice za koordinaciju budu na najvišem nivou vlade, pod direktnom odgovornošću predsjednika, premijera ili kancelara, te da se pomenute jedinice uspostave unutar ministarstava, vladinih sekretarijata ili unutar regionalnih i lokalnih struktura vlasti, na najvišem mogućem nivou.

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

iii. da institucionalni mehanizmi imaju neophodni autoritet, vidljivost, političko priznanje, neophodno finansiranje i ljudske resurse, te da njihovo djelovanje bude u potpunosti podržano od strane političke vlasti na svim nivoima.

iv. da opća struktura mehanizama za ravnopravnost spolova uključi međusektorske/međuministarske strukture sa najvišim dužnosnicima koji imaju vlast u odlučivanju u svim relevantnim političkim sektorima kako bi se osigurala efikasnost procesa rodnog uključivanja u normalne životne tokove;

v. da mandat institucionalnih mehanizama ima jasnu zakonsku osnovu sa jasno određenim djelovanjem i odgovornostima; te da iste obavezno uključe dvojni pristup u postizanju ravnopravnosti spolova:

1. konkretnu politiku i djelovanje, uključujući pozitivna djelovanja kada je to prikladno, u kritičnim oblastima za napredak žena i ravnopravnost spolova; 2. promoviranje, praćenje, koordinaciju i vrednovanje procesa rodnog uključivanja u sve političke nivoe i programe;

vi. da institucionalni mehanizmi razvijaju rodnu stručnost unutar vlastitih okvira kao i graditeljske kapacitete za ravnopravnost spolova na različitim nivoima vlasti i administracije te u tom cilju razvijaju metode, instrumente i sredstva za rodnu analizu/procjenu rodnog uticaja i rodno budžetiranje, kao i obuku za ravnopravnosti spolova i upotrebu pomenutih metoda, instrumenata i sredstava;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

vii. da resursi za glavne operativne troškove institucionalnih mehanizama – osoblje, prostorije, redovno djelovanje institucije – budu jedina obaveza države, čak i ako se finansiranje pojedinih akcija i projekata takođe ostvaruje putem nekih drugih izvora;

viii. da institucionalni mehanizmi uspostave formalni i neformalni vid saradnje sa drugim javnim ustanovama i administracijama uopće;

ix. da institucionalni mehanizmi uspostave formalni i neformalni vid saradnje sa raznim organizacijama civilnog društva, nevladinim organizacijama koja zastupaju ljudska prava za žene, medijima, akademskim i istraživačkim zajednicama, socijalnim partnerima i drugim relevantnim društvenim činiocima, kao i međunarodnim i evropskim organizacijama koje slijede put koji vodi ka ostvarivanja ciljeva ravnopravnosti spolova;

x. da mehanizmi za ravnopravnost spolova budu uspostavljeni na parlamentarnom nivou i u okviru nezavisnih agencija i drugih tijela, npr. ombudsmeni koji mogu zaprimiti žalbe o diskriminaciji po osnovu spola;

3. Razvoj studija i instrumenata u cilju sagledavanja položaja žena i muškaraca i mjerenje njegovog napretka

73. Dok se formalna ravnopravnost spolova može ostvariti prilično brzo unošenjem njenih načela u ustav, zakone ili konkretne norme, ona se ne dešava u pogledu stvarne i praktične ravnopravnosti spolova.

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

Radi se o jednom kompleksnom procesu koji se mora redovno pratiti i sagledavati;

74. Kao prvo, potrebno je imati potpuno saznanje o postojećoj situaciji žena i muškaraca u svim sferama života. Drugi korak sastoji se u razrađivanju strategije, plana i programa u cilju savladavanja postojećih prepreka. Treći korak jeste sprovođenje pomenute strategije i planova te njihovo redovno vrednovanje i procjena. To je proces koji zahtijeva adekvatna sredstva i instrumente u cilju praćenja i sagledavanja napretka.

75. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. razvoj i usvajanje kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja da bi se sagledala realna situacija ženskog i muškog životnog standarda, te mjerio napredak u promjeni postojeće situacije tamo gdje se to decidno zahtijeva;

ii. redovno prikupljanje i analiza odvojenih rodni podataka koji su bitni za pružanje podrške pokazateljima, bilo da se radi o specijaliziranim anketama ili uključenjem rutinskih rodni varijabili u središnje, redovne ankete, u oba slučaja, angažman pomenutih cjelina je veoma važan za statistički sistem;

iii. jasne ciljeve, vremenske okvire i mjerne programe u politici koji su usvojeni za ostvarivanje ravnopravnosti spolova i redovnog praćenja

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

njihovog sprovođenja;

iv. usvajanje/postojanje sredstava i instrumenata za rodnu analizu/procjenu rodnog uticaja zakona i politike (kontrolne liste, priručnici, upute, statistički obrasci, upitnici, specifični softveri, ankete, prognoze i druga slična sredstva), te rodno budžetiranje. U smislu kreiranja politike ove radnje moraju postati rutinske kako prije tako i poslije njihovog planiranja i sprovođenja;

v. postojanje i pružanje podrške studijama i istraživanjima o rodnim odnosima, uključujući ženske i rodne studije na univerzitetima i drugim istraživačkim institutima, te njihovo finansiranje;

4. Uspostavljanje saradnje i partnerstva

76. Budući da je ravnopravnost spolova briga svih članova društva, potpuni angažman dječaka i muškaraca jeste odlučujuće sredstvo za ostvarivanje pomenutog cilja, koji će se pozitivno odraziti doprinoseći rastu životnog standarda svih činilaca društva uopće: djevojčica i dječaka, žena i muškaraca.

77. Uspostavljanje i razvoj efikasnih linija saradnje sa vladinim i administrativnim strukturama, u svim sektorima i na svim nivoima, te između vlade i organizacija civilnog društva prepoznata je kao glavna strategija za efikasno promoviranje ravnopravnosti spolova. Budući da je to zajednički cilj, tiče se društva u cjelini.

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

78. Nevladine organizacije koje se bave pitanjem žena i koje tretiraju ljudska prava, socijalni pratneri, akademske i istraživačke institucije i mediji jedni su od najvažnijih društvenih organizacija čija je saradnja od visokog značaja u ostvarivanju ravnopravnosti spolova.

79. Elementi koji odražavaju političku volju država i njihovu posvećenost ravnopravnosti spolova u tom smislu uključuju:

i. uspostavljanje strategija kako bi se dječaci i muškarci angažovali u ravnopravnosti spolova;

ii. kreiranje/postojanje međusektorskih struktura sa najvišim dužnosnicima na svim političkim sektorima i nivoima koji su odgovorni za planiranje, saradnju, sprovođenje i procjenu rodnog uključenja u normalne životne tokove, sve političke sektore i programe;

iii. kreiranje/postojanje redovnih linija institucionalnog dijaloga i saradnje sa organizacijama civilnog društva koje rade za ravnopravnost spolova, npr. organizacije ženskih i ljudskih prava; njihovo uključivanje u savjetodavna tijela i uspostavljanje redovnih savjetodavnih procedura u odnosu na politiku problematike i pitanja jednakosti kao i razvojne planove;

iv. kreiranje/postojanje programa za tehničku/finansijsku pomoć organizacijama civilnog društva, naročito koje se bave pitanjem žena i ljudskih prava, te u svom radu zahtijeva redovno praćenje i sagledavanje rezultata projekta u pomenutom kontekstu;

Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova

v. uspostavljanje redovnog dijaloga/saradnje sa drugim organizacijama civilnog društva, uključujući medijske organizacije, socijalne partnere, istraživačke i akademske institucije, profesionalne organizacije i specifične interesne grupe radi podizanja nivoa svijesti o ravnopravnosti spolova;

vi. redovnu procjenu saradnje i partnerstva sa organizacijama civilnog društva u razvoju i sprovođenju programa i projekata s ciljem ostvarivanja ravnopravnosti spolova (brojni programi/projekti, ciljne grupe, stepen uspjeha, itd);

vii. efikasnu saradnju na regionalnim i međunarodnim nivoima, što uključuje bilateralne i transnacionalne projekte, kao i međusobnu razmjenu i sticanje iskustava.
